

1
K. 27

Esillä olevaan eduskunta-aloitteeseen sisältyvä lakiehdotus tulee hyväksyttynä olemaan yhtenä lisänä niihin moniin kultaklausulilakeihin, joita ulkomailta on viime aikoina laadittu.

Tällaista lakiehdotusta vastaan voidaan ehkä huomauttaa, että se tietää sopimukseen perustuvan velkasuhteen muuttamista toisenlaiseksi sisällöltään, ja kun jokaisen oikeusjärjestyksen perusajatuksia on, että voimassa olevat sopimukset ja oikeussuhteet on sellaisinaan valtiovallan toimesta suojeltava, niin tuollainen lainsäädäntö tulisi olemaan tätä oikeusjärjestyksen peruskäsitystä vastaan ja on siitä syystä hyljättävä. Asian tämän puolen valaisemiseksi on esitettävä seuraavia näkökohtia.

Sen pitkän sodattoman ja rauhallisen ajanjakson kuluessa, joka ennen maailmansotaa oli Euroopan suurkansojen keskuudessa vallinnut, oli sekä lainsäädäntö että oikeuskäyttö muodostunut silloisten olosuhteiden mukaiseksi. Niissä oli yhtenä peruskulmakivenä sopimusten tarkka noudattaminen. Myös oikeustieteen opit olivat tuon käsityksen pohjalle rakennetut, ilman että siinä oli mitään tinkimisen ja poikkeuksien varaa. On myös ymmärrettävää, että vanhempi lakimiespolvi on kauttaaltaan inenyt itseensä nuo opit sellaisinaan eikä näe mitään poikkeusta niistä mahdolliseksi. Jo tältä kannalta on sellaisten huomautusten esiintyminen esillä olevaa aloitetta vastaan, kuin edellä on esitetty, ymmärrettävää. Tosiasia kuitenkin on, että maailmansota sekä sen jälkeen tapahtuneet taloudelliset mullistukset ovat tuoneet oloihin sellaisia perusteellisia muutoksia, jotka ovat vieneet pohjan olosuhteiden arvostelemiselta aikaisemalla pohjalla ja pakottaneet tarkistamaan aikaisempia sekä taloudellisia että oikeudellisia oppeja sekä myöskin järjestämään aikaisemmalta ajalta voimassa olleita, sopimukseen perustuvia velka-

suhteita kokonaan uudelle pohjalle, muuttuneiden olosuhteiden mukaisiksi. Tällaisista laeista on mainittava Saksassa siellä tapahtuneen rahan arvon romahduksen jälkeen laadittu yleinen velkasuhteiden uudelleen arvioimista koskeva laki (Aufwertungsgesetz) 16 p:ltä heinäkuuta 1925, sekä n.s. kultaklausuulilait, jotka muodossa tai toisessa ja enemmän tai vähemmän pitkälle menevässä mitassa ovat julistaneet velkasitoumuksissa olevat kultaehdot mitättömiksi. Tällaisia lakeja on annettu Ruotsissa 17 p:nä kesäkuuta 1932, Pohjois-Amerikan Yhdysvalloissa 5 p:nä kesäkuuta 1933, Norjassa 6 p:nä heinäkuuta 1933, Belgiassa 20 p:nä maaliskuuta 1935, Saksassa 26 p:nä kesäkuuta 1936 ja 5 p:nä joulukuuta 1936, Tšekkoslovakiassa 9 p:nä lokakuuta 1936, Tanskassa 27 p:nä marraskuuta 1936, Kanadassa 10 p:nä huhtikuuta 1937, Itävallassa 27 p:nä huhtikuuta 1937 sekä Hollannissa 24 p:nä toukokuuta 1937. Mainita voidaan myös, että Saksassa on 17/8 1938 annettu laki "Über eine Bereinigung alter Schulden", jonka tarkoituksena on järjestää pulakausien johdosta epäsuhteeseen joutuneita velkoja niin, että velkasuhteet jäävät voimaan, mutta että niiden määrä ja suoritustapa järjestetään uusien olosuhteiden mukaisiksi ensi sijassa vapaaehtoisilla sopimuksilla, toisessa tuomioistuintietä.

Sellaisia eri oikeusasteiden antamia tuomioita, joissa sopimukseen sisältyvää kultaehtoä ei ole määrätty sovellettavaksi, on eri maista hyvin suuri joukko.

On luonnollista, että enemmän lainsäätäjät kuin lainkäyttäjät eivät ole omaksuneet pitkälle meneviä poikkeuksia voimassa olevista sopimuksista ja siitä, mikä aikaisemmin on ollut oikeaksi katsottuna, ilman varsin päteviä perusteita ja perusteluja. Kun ryhdymme tarkastamaan näiden perusteiden ja perustelujen opillista pohjaa, joudumme kiinnittämään huomiota seuraaviin näkökohtiin.

Rahassa täytettävien sitoumusten oikean sisällyksen

arvostelussa törmää nykyisin vastakkain kaksi eri teoriaa, nominalistinen ja valoristinen teoria eli suomeksi nimellismääräinen ja arvomääräinen teoria. Nimellismääräteorian mukaan on rahan arvo velkasuhteessa kokonaan merkitystä vailla ja on siis velkasuhde, rahan arvon mahdollisista muutoksista riippumatta, arvosteltava yksinomaan velkasitoumuksessa määrätyn rahan nimellisarvon mukaan. Tämä oppi on ollut ennen maailmansotaa kauttaaltaan sekä oikeus- että talousmaailmassa vallitsevana ja tämä asiantila on ollut luonnollisena seurauksena siitä, että rahan arvo on eri maissa pysynyt suurin piirtein katsoen jatkuvaasti samana.

Valoristisen eli arvomääräisen teorian mukaan rahavelkasitoumuksen määräys suorituksesta rahassa tarkoittaa vain sitä, että suoritus on tapahtuva rahassa eikä esim. luonnontuotteissa tms. Pääpaino sopimuksen sisällyksessä ei ole sen mukaan itse siinä rahamäärässä, joka on sitoumuksessa mainittu, vaan velkasuhteen sisällön arvossa eli siis siinä arvossa, joka velkasitoumuksen perusteella tuli velallisen hyväksi. Velallinen on tämän teorian mukaan velvollinen suorittamaan velkojalle takaisin sellaisen määrän rahayksikköjä, joka vastaa sitä arvoa, minkä velallinen sai velkasitoumuksen perusteella hyväkseen velan antajalta. Nominalistisen teorian mukaan rahavelka on arvioitava sen kurssin mukaan, jonka valtiovalta rahalle kulloinkin määrää, ja siis rahan nimellisarvon mukaan. Valoristisen teorian mukaan taas rahavelka on arvioitava sen todellisen arvon mukaiseksi. Nimellismääräteorian mukaan velallinen saa hyväkseen kaiken hyödyn, joka johtuu rahan arvon alentamisesta, ja kaiken sen vahingon, joka johtuu rahan arvon noususta. Kun valoristisen teorian mukaan velan määrä on arvioitava siihen rahamäärään, joka vastaa velkasuhteen alkuperäistä todellista arvoa, ei rahan arvon muutos aiheuta kummallekaan asianosaiselle hyötyä eikä vahinkoa. Rahavelan sitomisen kultaan selittää valoristinen teo-

ria siten, että kun kaikkien maiden valuutat ovat määrättyssä arvosuhteessa toisiinsa, niin kultaehdolla pyritään siihen, että tämä oikea suhde näiden eri rahojen arvojen kesken säilyy sekä että velkojan saatava ja velallisen velka tulevat siten kerta kaikkiaan määrättyyn oikeaan suhteeseen toisiinsa.

Nimellismääräinen ja arvomääräinen teoria eivät joudu käytännössä ristiriitaan keskenään niin kauan kuin rahan arvo pysyy suurin piirtein muuttumattomana. Nimellismääräinen teoria nojautuukin kokonaan ajatukseen rahan arvon muuttumattomuudesta. Jokaisen valtiovallan velvollisuus on luonnollisesti koettaa pysyttää rahan arvo muuttumattomana. Valtiovalta ei kuitenkaan pysty aina tätä velvollisuuttaan täyttämään eikä aina edes tahdo syystä tai toisesta sitä täyttää. Täten tulee itse rahan arvoon huomattavia muutoksia ja voidaanpa itse rahajärjestelmä muuttaa oleellisesti toiseksi. Kun näin tapahtuu, on velkasuhteen nimellismääräisenä pysyttämislähteenä mennyt pois se pohja, jolle se on ollut alkuaan rakennettuna. Ainoa oikea menettely on silloin turvautua velkasuhteen arvioimisessa arvioimisteoriaan ja arvostella indeksilukujen perusteella se määrä, johon velka on ollut alkuaan sovittuna.

Kansainvälisissäkin velkasuhteissa voidaan pitää rahan kulta-arvosta kiinni vain niin kauan kuin valuutta on kultaan sidottuna tahi kun sen arvo ei kultaan nähden sanottavasti muutu. Jos valtio siirtyy kokonaan toiseen rahayksikköön, on sen samalla määrättävä uuden ja entisen yksikön keskinäinen arvo ja on velkasuhteiden arvioimisissa tätä suhdetta noudatettava. On nimenomaan huomautettu, että ellei valtio pidä rahansa arvoa stabiilina, niin se ei myöskään voi vaatia, että velkasuhteiden arvo olisi, vastoin tosiasioita, pidettävä rahan nimellisarvon mukaisesti stabiilina. Rahan nim. tulee olla todellisena arvon mittana ja välittää saman suuruisia arvoja. Jos rahan arvon muuttuessa nimellismääräistä oppia seurattaisiin, tulisivat eri

suuruiset arvot yhtäläistetyiksi, mikä ei olisi oikein ja aiheuttaisi suurta sekaannusta talouselämään. Valtion on siis tehtävä johtopäätöksensä siitä, että se ei pysty pitämään rahaa pysyvänä arvon mittana. Englantilainen Younger ja ranskalainen Schkaff ovat myös huomauttaneet, että jos molemmat osapuolet olisivat kultaehtoista velkasopimusta tehdessään ajatelleet rahan arvon perinpohjaista muuttumista, eivät he olisi kultaehtoista sopimusta tehneet, sillä se on tehty rahan pysyvään stabiliteettia silmällä pitäen ja siihen perustuen.

Muutamina osoituksina niistä seurauksista, joihin nominalistisen teorian tarkka noudattaminen veisi, voidaan mainita seuraavia esimerkkejä.

Kun Saksan raha romahti, ryhtyivät Saksassa toimivat ulkomaiset henkivakuutusyhtiöt maksamaan vakuutetuille tulevat vakuutusmaksuerät huonoissa paperimarkoissa niiden nimellisarvon mukaan, mutta vaativat sen sijaan lainattujen pääomiensa korot ja kuoletukset suoritettaviksi kulta-arvon mukaan. Tällaista rahan arvon alenemisesta johtunutta selvästi moraalitonta menettelyä eivät Saksan tuomioistuimet ole katsoneet sallittavaksi.

Eräässä tapauksessa oli vuokramiehen vuokramaksu sovittu suoritettavaksi frangeissa, vaikka hänelle oli pidätetty oikeus suorittaa se myös guldeneissa tai Saksan markoissa, ja oli samalla määrätty frangin ja markan suhde. Kun vuokramies sitten rupesi maksamaan suorituksiensa huononnetuissa markoissa, katsoi oikeus, että vaikka niin oli sovittu, niin tuollainen menettely oli markan arvon romahtamisen jälkeen vastoin kohtuussääntöä (Treu und Glauben).

Tällaisia ja monia muita tapauksia joutuivat tuomioistuimet Saksan markan romahtamisen jälkeen järjestämään yleisen kohtuusperiaatteen pohjalla, ilman uusia nimenomaisia säännöksiä. Yleinen rahan arvon romahtamisesta aiheutunut taloudellinen epävarmuus ja sekavuuden tila pakotti kuitenkin lainsäädännöllisi-

siinkin järjestelyihin. Asiassa aikaansaatu arvioimislaki 16/7 1925 oli, kuten tällaisessa asiassa on luonnollista, kompromissin tulos. Sen mukaan yksityistapauksissa toimeenpantava velkasuhteen uusi arvioiminen oli tapahtuva yleisen kohtuussäännön perusteella, joka vaati velallisen ja velkojan keskinäisen suhteen uudelle pohjalle rakentamista. Tätä on arvovaltaiselta tieteisopilliselta taholta perusteltu myös sillä, että jos rahan arvon alenemisen jälkeen suoritettaisiin vain velan nimellismäärä ja siis suorituksen paljous todellisuudessa arvolleen huomattavasti pienenesi, niin aiheuttaisi rahan arvon aleneminen toiselle asianosaiselle oikeutetonta hyötymistä ja siis sellaista omaisuusarvon siirtymistä, jolta todellisuudessa oikeudellinen pohja puuttuisi. Saman ajatuksen oli valtakunnan-oikeus jo aikaisemmin eräissä tapauksissa pannut ratkaisunsa pohjaksi. Tällaiselle pohjalle laadittu arvioimislaki on yhtenä osoituksena siitä, kuinka kaiken lainsäädännön ja oikeuselämän pohjana oleva kohtuusnäkökohta voi saattaa poikkeamaan vanhojen katsomuksien mukaisesta sopimusten sitovaisuutta ja velkasuhteiden nimellismääräisyyttä koskevista käsityksistä.

Niistä perusteluista, joita eri maissa on esitetty kultaklausuulilainsäädännölle, on tässä esitettävä seuraavia otteita.

Kun Saksassa asetuksella 5 p:ltä joulukuuta 1936 ulotettiin 26 p:nä saman vuoden kesäkuuta annetun kultaklausuulilain säännökset koskemaan myös arvopaperivelkoja, lausuttiin tämän toimenpiteen perusteluksi, että jos ulkomainen valtio alentaa rahansa arvoa, niin tästä toimenpiteestä on tehtävä se johtopäätös, että valtakuntien väliset velkasitoumukset tulevat samalla tämän uuden alennetun valuutan mukaisiksi. Siinä kohden ei ole eroa sen seikan perusteella, onko kultaehto olemassa vai eikö, sillä vaatimukset, jotka kultaehdosta johdetaan, eivät ole valtioiden välisen rahaliikkeen kysymyksessä ollessa sopu-

soinnussa (nicht vereinbar) tarkoituksellisen rahan arvon alen-
tamisen kanssa.

Kun Tanskassa säädettiin lailla 27 p:ltä marraskuuta 1936, että jos ennen 29/9 1931 tehdyssä velkakirjassa oli ehto, jonka mukaan velka oli maksettava kultakruunuissa tai muuten määrättyinä määrinä kultaa, niin velkojalla ei ollut oikeutta saada pääomaansa eikä korkojansa kulta-arvon mukaan, perusteltiin tätä hallituksen esityksessä seuraavalla tavalla. Sanottiin, että kultaklausuuleja sopimuksiin otettaessa pidettiin lähtökohtana sitä, että kulta olisi pysyväinen arvon mitta. Yhdenmukaisesti sen suunnan kanssa, joka uusimpana aikana oli ollut toisten maiden oikeudessa havaittavana ja jonka mukaan siirryttiin pois kultaehtojes ehdottomasta sitovasta voimasta, oli katsottava kohtuuttomaksi, että sellaisissa velkakirjoissa olevat kultaehdot, jotka oli tehty ennen 29/9 1931, jolloin Tanskan raha irroitettiin kullasta, voitaisiin edelleenkin vaatia noudatettaviksi. Edellytykset tällaisiin kultaehtoihin olivat lakanneet sen jälkeen kuin käytännöllisesti katsoen kaikki maat olivat katsoneet itsensä pakotetuiksi lakkauttamaan paperirahan kullalla lunastamisen sen entisen arvon mukaan sekä lakanneet pitämästä kultaa arvon mittana, koska sen käyttö sellaisena olisi aiheuttanut epäedullisia taloudellisia seurauksia. Kultaehtojes ylläpitäminen aiheuttaisi sen, että velkoja voisi saada itselleen velalliseen nähden kohtuutonta etua siitä huolimatta, että molemmat asianosaiset voivat, silloin kuin kultaehdosta sovittiin, edellyttää että kulta jatkuvasti olisi pysyväinen arvon mittana, eivätkä voineet edellyttää, että se, kuten oli tapahtunut, nousisi hinnassa siten, että raha irroitettaisiin kullasta.

Pohjois-Amerikan Yhdysvaltain kultaklausuulilainsäädännöstä on tässä mainittava seuraavia seikkoja. Vuoden 1933 alkupuoliskolla irroitettiin raha kullasta arvonmittaajana. Siinä

tarkoituksessa kumottiin setelien kullalla lunastaminen ja säädettiin kaikki kultaraha otettavaksi valtion haltuun ja korvattavaksi seteleillä. Paperiraha säädettiin lailliseksi maksuvälineeksi kaikissa suorituksissa. Kultaklausuuleihin nähden määrättiin, että sellaiset sitoumukset, joissa tällainen ehto oli, voitiin ehdosta huolimatta maksaa paperirahalla aivan kuten muutkin sitoumukset. Viimeksi mainitun säännöksen perusteluissa todettiin, että kullan asema kaupassa ja liikenteessä koski julkista etua ja oli sen johdosta valtiovallan järjestelyjen alaista. Vallitseva pula oli osoittanut, että sellaiset sitoumukset, joiden tarkoituksena oli antaa velkojalle oikeus vaatia maksua kullassa, olivat vastoin kongressille kuuluvaa valtaa järjestellä Yhdysvaltain rahan arvoa ja olivat ristiriidassa kongressille kuuluvan oikeuden kanssa pitää kaikkina aikoina sama maksuarvo rahayksiköllä, joka oli lailliseksi maksuvälineeksi määrätty. Tuollaiset sitoumukset, joilla varattiin velkojalle oikeus vaatia kullanarvoista suoritusta, olivat ristiriidassa yleisen hyvän kanssa. Siitä syystä säädettiin, että jokainen sitoumus, olipa siinä kultaehto tai ei, oli laillisesti makeettu, kun se maksettiin maksupäivänä laillisella maksuvälineellä sen nimellisarvoon, dollari dollarista.

Täten siis säännös kultaehdoista tehtiin myös takauttavaksi ja sitoumus, johon tuollainen ehto oli otettu, säädettiin maksettavaksi aivan niinkuin tuollaista ehtoa ei olisi ollutkaan, ja siitä riippumatta, oliko kysymyksessä julkinen vai yksityinen velka.

Tämä Amerikan lainsäädäntö aiheutti Ruotsin tuomioistuimissa oikeudenkäynnin, joka tässä on mainittava.

Vakuutusyhtiö Siamandia oli sijoittanut yhtiön varoja ostamalla v. 1931-33 Ruotsin valtion Amerikasta ottaman dollari-lainan obligatioita, jonka lainan ottaminen oli tapahtunut valtiovelkakonttorin kautta. Kun sitten Amerikan kultaklausuuli-

lainsäädäntö oli annettu, kieltäytyivät sen perusteella sekä asianomainen Amerikan pankki että Ruotsin valtiovelkakonttori lunastamasta obligatioiden kupongeita niiden kulta-arvon mukaan, katsoen Amerikan silloisen paperirahan nihinkin nähden lailliseksi maksuvuolineeksi. Tästä syntyi oikeusjuttu vakuutusyhtiön ja valtiovelkakonttorin välillä. Tuloksena oli, että Ruotsin korkein oikeus tuomiossaan 30 p:ltä tammikuuta 1937 ratkaisi asian niin, että Amerikan kultaklausuulilainsäädännön perusteella voimassa oleva Amerikan paperiraha oli sopimukseen sisältyvästä kultaehdosta huolimatta katsottava nihinkin obligatioihin nähden lailliseksi maksuvuolineeksi.

Sellaisista tuomioistuimen ratkaisuksista, joissa Amerikan Yhdysvaltain kultaklausuulilaki on pantu määrämähän myös ulkomaisissa sitoumuksissa, on tässä mainittava edellä mainitun Ruotsissa annetun ratkaisun lisäksi Tanskan korkeimman oikeuden tuomio 13 p:ltä joulukuuta 1934, Alexandrian appellituomioistuimen ratkaisu 15 p:ltä helmikuuta 1936, Hollannin korkeimman oikeuden ratkaisu 13 p:ltä maaliskuuta 1936, Itävallan korkeimman oikeuden tuomio 10 p:ltä heinäkuuta 1936, jolla Amerikan laki määrättiin noudatettavaksi, vaikka velallinen oli Itävallan valtio, Haagin ylioikeuden tuomio 24 p:ltä joulukuuta 1936 ja Englannin lordien huoneen tuomio 9 p:ltä huhtikuuta 1937.

Erästä kultaehtoaa koskevassa Haagin kansainvälisen tuomioistuimen tuomiossa 12 p:ltä heinäkuuta 1929 sanotaan mm. seuraavaa: "On kuitenkin syytä huomauttaa, että se laki, jota tuomioistuin katsoisi oikeaksi sovelluttaa puheena oleviin obligatioihin, voi olla määrätyllä alueella vaikutukseton sen johdosta, että tällä alueella on voimassa kansallinen laki, joka on julkisoikeudellista laatua ja jota ehdottomasti on sovellettava, vaikka sopimus olisikin tehty vieraan maan lakien alaisena". Tästä siis myös Haagin kansainvälinen tuomioistuin edellyttää tuollaiset erikoislait mahdollisiksi.

Myös oikeustieteen alalla ovat uudet näkökohdat, jotka kokonaan poikkeavat aikaisemmista sopimusten sitovaisuutta sellaisinaan terottavista opista, alkaneet saada jalansijaa. Esimerkkeinä mainittakoon seuraavia otteita.

Kansainvälisen yksityisoikeuden 5:ssä painoksessa, joka on painettu Wienissä 1934, Gustav Walker käsittelee myös rahan arvon alenemisen aiheuttamia probleemeja kansainvälisen yksityisoikeuden kannalta. Hän huomauttaa, että rahan arvon alenemisen vaikutuksilta on pyritty velkasuhteissa säästymään mm. kultaehtosopimuksilla, mutta että yksityiset valtiot ovat valtion sisäisellä lainsäädännöllä ottaneet niiltä voiman, minkä johdosta niiden arvo on vain suhteellinen.

Hän sanoo (s. 457), että jos ulkomainen raha, jolle velkasitumus on tehty, alennetaan, niin kotimaisen tuomarin on seurattava niitä sääntöjä, jotka on annettu vanhan ja uuden rahan keskinäisestä suhteesta. Hän sanoo, että tätä vaatii myös yleinen kohtuussääntö. Mitä olisi velkojalla ja velallisella rehellisinä ihmisinä muuta odotettavana. Velkamäärä on määrätty toisen valtakunnan rahaa. Sopimuksen sisällyksenä on, ettei velka koske hopeaa eikä kultaa, vaan että raha on velkasuhteen sisällyksenä, ja määrätty rahasumma. Velkasuhteiden uudelleen arvioimista koskevan lain sisällyksestä hän sanoo, että se muuttaa velkasuhteen sisällön panemalla sovitun velkamäärän sijalle toisen velkasumman. Tämä ei muuta itse rahalainsäädäntöä.

Sellainenkin nimellisarvo-opin kannattaja kuin saksalainen professori Nussbaum sanoo, että rahan arvon alennettua ei ollut yleisen kohtuussäännön mukaista panna marka markan veroiseksi, ja että luonnollisesti ne, jotka rahan arvon alenemisesta kärsivät, tuntuivat tuollaisen säännön ilkeäksi ivaksi.

Merkille pantava on norjalaisen oikeusoppineen Knophin esitys aikakauskirjassa TfRV v. 1937, joka, vaikka se oleelli-

sesti koskee toisia kysymyksiä kuin mitä tässä on esitetty, kuitenkin on kultaklausuuliehtojen ehdottomalle oikeusvoimalle kielteinen.

Juristische Wochenschriftin viimeisessä numerossa 3 p:ltä viime lokakuuta on ministerialineuvos tri Janda Wienistä tehnyt selkoa Itävallan kultaklausuulilainsäädännöstä. Hän toteaa, että rahalla, jotta se voisi täyttää tehtävänsä, tulee olla stabiilinen arvo, sillä sen tulee, itse aina saman arvoisena pysyen, voida pätevästi ilmaista muiden hyödykkeiden arvo sekä tehdä mahdolliseksi niiden vaihtaminen paikkaan ja aikaan katsomatta. Jos valtio antaa paperirahaa, tulee sen pitää huolta, että se joko kykenee sen aina arvometallilla lunastamaan taikka että se voidaan aina vaihtaa valtion sille antaman arvon mukaiseen määrään muuta tavaraa. Kirjoituksessa todetaan, että kultaehdot, jotka voivat normaalissa oloissa käydä, muuttuvat pulaaikana sellaisiksi, ettei niitä voida toteuttaa ja että nykyaikainen valtio ei voi niiden toteuttamista sellaisinaan katsoa toimeettomana, vaan on valtion joko otettava ne itse kantaakseen tahi kohtuullisella tavalla alennettava velkojan niihin perustuvaa saatavaa velalliselta. Täten valtiovalta joutuu puuttumaan yksityisoikeudelliseen sopimusoikeuteen. Moraalisen perustelun ohella on tällaisen toimenpiteen juridisena perusteluna valtion oikeus rahalliseen määräämisvaltaan ja siihen, ettei voida sallia, että osa kansasta joutuu valuuttakriisin epäjärjestykseen joutumisen johdosta oleellisesti kokonaan erilaiseen asemaan kuin toiset kansan osat. Tällaisista syistä on Itävallassa lukuisilla eri laeilla, joista kirjoituksessa tehdään selkoa, osittain kultaklausuulit kokonaan kumottu ja osittain tunnustettu ulkomaisille kultaklausuulilaeille voima myös Itävallan sisäisissä oikeussuhteissa. Kirjoituksessa huomautetaan Itävallan lainsäädännön asiassa osoittavan, minkälaisiin probleemeihin, minkälaisiin vaikeuksiin sekä minkälaisiin monimutkaisiin toi-

menpiteisiin kultaklausuulit voivat rahan arvon muuttuessa johtaa, ja huomautetaan, että on mahdotonta ajatella nykyaikaisen valtion jättävän laajoja kansanluokkia niihin vaikeuksiin, joita kultaehtoisten sopimusten sellaisinaan voimassa pysyttäminen tuottaisi, vaan että on pakko ryhtyä toimenpiteisiin, jotka eivät ole yksityisen vapaan sopimusoikeuden mukaisia ja jotka rajoittavat velkojan oikeuksia velallisen eduksi.

Täten siis voidaan todeta, että niinhyvin lainsäädännössä kuin lainkäytössä ja oikeustieteessäkin on sodan jälkeisen ajan taloudelliset ja rahataloudelliset muuttokset pakottaneet huomattavassa mitassa luopumaan vanhasta vallitsevasta olleesta opista, joka koski velkasopimusten nimellismääräistä sitovaisuutta. On todettu, että tämä oppi sellaisenaan johtaisi huomattaviin omaisuusarvojen siirtymisiin, joka ei ole ollut sopimusten tarkoitus, ja joka lisäksi olisi vastoin kaikessa lainsäädännössä ja lainkäytössä määrävänä olevaa yleistä kohtuussääntöä. Kun puheenaoleva laki tulisi koskemaan myös OKO:n Ranskasta v. 1930 ottamaa frangilainaa, on vielä tarkastettava, miten Ranska on asiansa näissä kysymyksissä pyrkinyt järjestämään.

Ranskan rahalain mukaan 1 p:ltä lokakuuta 1936 oli ulkomaalaisten, joilla oli frangivelkoja Ranskaan, maksettava ne rahan arvon alentamisen jälkeenkin niiden vanhan arvon mukaan, siihen katsomatta oliko niissä kultaehto vai ei. Tämä Ranskan kannalta hyvin itsekäs säännös aiheutti heti suurta huomiota ja suuttumusta ja kävi ilmeiseksi, että ulkomaiset velalliset eivät tulisi tällaista säännöstä tunnustamaan. Tuloksena oli, että se kumottiin 18 p:nä helmikuuta 1937 annetulla lailla. Samalla kuin Ranskan lainsäädäntö on lähtenyt siitä, että kotimaisessa lainanannossa on sovittua nimellismäärää rahan arvon muutokseen katsomatta seurattava, siitä huolimatta onko kultaehto vai ei, katsotaan sen sijaan suhteissa ulkomaihin kultaehto sallituksi ja päteväksi. Tämä käsitys kotimaisesta lainanannosta perustuu

Code Civilen 1895 artiklaan, jota vastoin käsitys ulkomaisesta lainanannosta perustuu praksikseen. Tämän mukaan siis Ranskan valtiovallalla on täysi valta muuttaa frangia niinkuin se tahtoo ja tehdä paperiraha lailliseksi maksuvälineeksi kaikissa kotimaisissa velkasuorituksissa, mutta ulkomaiden velalliset on jätetty siihen asemaan, että niiden olisi aina, ainakin jos on kultaeshto olemassa, maksettava velkansa sen nimellismäärän mukaan, joka kullalla sopimusta tehtäessä oli, kullan arvon muutokseen kokonaan kateomatta. Loogilliselta ja kohtuusnäkökohtien kannalta tämä tällaista kantaa ei voi ollenkaan ymmärtää. Sen sijaan se ymmärrettävästi on ranskalaisille itselleen hyvin käytännöllinen. Se antaa ranskalaisille velkojina vain oikeuksia, mutta ei aseta heille mitään velvollisuuksia. He voivat muuttaa rahansa arvoa aivan niinkuin he haluavat ja niinikään vaikuttaa kullan arvon muutoksiin niiden huomattavien kultamäärien perusteella, mitä heillä on ja edellytetään, ulkomaalaisten velallisten olisi ilman muuta alistuttava kaikkiin niihin kohtuuttomuuksiin, joita tällaisen järjestelmän pohjalla voidaan heille suunnitella ja aiheuttaa.

Siitä, minkälaisiin kohtuuttomuuksiin ja omaisuusarvojen siirtymisiin ranskalaisten vaatimusten seuraaminen OKO:n frangilaina-asiassa johtaisi, voidaan osoitukseksi mainita, että Ranskan tukkuhintaindeksi on huhtikuusta 1930 kuluvan vuoden elokuuhun mennessä noussut vain 15 %:lla ja että elinkustannusindeksi on noussut samana aikana 15,5 %:lla, mutta että jos OKO maksaa, kuten se on tehnyt ja edelleen tahtoisi tehdä, velkasitoumukset punnissa nimellisarvon mukaan, niin ranskalaiset saavat silloin 44 %:n korotuksen velkasumman todelliseen nimellisarvoon frangeissa. Tämä ei kuitenkaan ranskalaisia tyydytä, vaan he tahtovat saada vielä enemmän, täyden kulta-arvon määrän, kullan arvon muuttumisesta ollenkaan välittämättä, ja välittämättä siitä, että kulta on kultakannasta luopumisen johdosta me-

nettänyt ominaisuutensa olla rahan arvon mittana ja muuttunut tavaraksi. Tarvitsee vain mainita, että kullan arvo on yllä mainittuna aikana noussut muiden tavarain tukkuhintoihin verrattuna Suomessa 88 %, Englannissa 100 % ja Ranskassa 111 %. Tätä ei voida maamme kannalta katsoa oikeaksi eikä se ole myöskään oikea niitä taloudellisia ja oikeudellisia näkökohtia silmällä pitäen, joista edellä on tehty selkoa ja jotka maailmassa varsin yleisesti pannaan tällaisissa asioissa määrääviksi.

Asiassa on vielä otettava huomioon, mitä hallitus sanoo kultakantakysymyksestä eduskunnassa paraikaa käsiteltävänä olevassa hallituksen esityksessä Suomen Pankin ohjesääntöä muuttamisesta. Esityksessä todetaan, että kulta on menettänyt merkityksensä kiinteänä arvon mittana ja muuttunut tavaraksi muiden tavaroiden rinnalla, ja ettei muuta siihen verrattavaa arvonmittaa ole löytenyt. Kullan hinta rahassa arvioituna vaihtelee kysynnän ja tarjonnan mukaan maailman kultamarkkinoilla ja näihin taas vaikuttaa kansainvälisessä politiikassa vallitseva tilanne ja eri maissa esiintyvä talouselämän kehityssuunta ja näihin pohjautuva kansainvälinen keinottelu. Tavaroiden hinnat eivät ole seuranneet kullan hinnan vaihteluita, vaan kulkeneet omia teitään, joiden kuoppia ja mutkia raha- ja talouspolitiikalla eri maissa on pyritty tasoittamaan. Esityksessä todetaan myös, ettei näytä todennäköiseltä, että ainakaan lähimmässä tulevaisuudessa päästäisiin mihinkään yhteiseen kiinteään arvonmittaan perustuvaan yhtenäiseen kansainväliseen rahakantaan. Esitykseen liittyvässä liitediagrammissa osoitetaan myös, että kullan hinta Lontoossa on vuoteen 1932 verrattuna nykyään n. 100 % korkeampi kuin Englannin tukkuhintaindeksi. Tämä ja edellä mainitut toiset %-luvut ovat selvänä osoituksena siitä, minkälaisiin kohtuuttomuuksiin ja omaisuusarvojen siirtoihin kultaehdon nimellisarvoinen noudattaminen ulkomaisissa velkasitoumuksissa johtaisi ja kuinka välttämätöntä on, että valtiovalta

käy tällaisia kohtuuttomuuksia meilläkin järjestämään aivan samalla tavalla kuin monissa muissa maissa on aikaisemmin tapahtunut.

Sen mahdollisen huomautuksen johdosta, että tässä olisi kysymys laista in casu eli siis yksityistapaukseen kohdistuvasta laista, on syytä huomauttaa, että ulkomainen lainasopimus säännöllisesti edellyttää, että toisaalta lainanantaja jakaa obligatiot lukuisten yksityisten kesken ja että toisaalta lainansaaja jakaa lainan niinikään lukuisille yksityisille. Oikeastaan siis lainasopimus tietää lukuisten siitä aiheutuvien erityisten lainasopimusten syntymistä ja on myös tehty siinä mielessä, että ne syntyvät. Näistä kaikista erityisistä lainasopimuksista on siis ensi silmäyksellä yhdeltä näytettävässä lainasopimuksessa kysymys. Sitä ei muuta toiseksi se seikka, että lainaobligatiot ovat sittemmin ehkä siirtyneet suurimmalta osaltaan harvalukuisten rahamiesten käsiin, jotka koettavat saada niistä irti niin paljon kuin mahdollista, ja että toisaalta esim. frangilaina-asiansa Suomen valtio on ottanut vastatakseen suurimmasta osasta siitä agiotappiota, joka lainasta aiheutuu. Suurilla valtakunnilla luonnollisesti on suurempiakin määriä tuollaisia alkukantaisia lainoja, mutta se ei muuta sitä periaatteellista pohjaa, jolla tällainen lainananto lepää. Ellei asiaa tältä kannalta katsota, juisivät pienet valtiot, tällaisine harvalukuisine lainoineen, oikeudellisesti turvattomaan asemaan. Esitetty väite yksityistapaukseen kohdistuvasta laista ei siis riitä perusteluksi esillä olevan aloitteen hylkäämiselle.